

УДК 343.85

JEL D73, O17

DOI 10.32782/2617-5940.2.2024.7

Сергій Мосейчук

аспірант кафедри публічного врядування,
Інститут адміністрування, державного управління та професійного розвитку
Національного університету «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-0238-5410>
E-mail: tezka25@gmail.com

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Анотація. Мета дослідження полягає у вивченні інституційного забезпечення державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні, а також аналіз ефективності функціонування відповідних органів та механізмів на основі сучасного досвіду. **Методи дослідження.** У процесі дослідження інституційного забезпечення державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні були використані такі наукові методи: аналіз нормативно-правових актів (застосовувався для вивчення правової бази, що регулює діяльність антикорупційних органів); порівняльний метод (використовувався для зіставлення діяльності окремих інституцій та порівняння їх завдань і повноважень); системний аналіз (застосовувався для комплексного вивчення особливостей реалізації антикорупційної політики як єдиної системи і взаємодії інституцій в ній). Використання цих методів дозволило здійснити комплексний аналіз інституційної бази державної антикорупційної політики та сформулювати практичні рекомендації щодо її вдосконалення. **Результати.** Інституційне забезпечення формування дієвої державної політики у сфері запобігання та протидії корупції є ключовим напрямом організаційно-правового забезпечення антикорупційної діяльності та сприяє формуванню європейської моделі публічного управління в Україні. В статті розглянуто функції та особливості діяльності державних органів, відповідальних за боротьбу з корупційними правопорушеннями та впровадження антикорупційної політики. Визначено невирішені питання щодо функціонування цих органів та представлено пропозиції щодо покращення ситуації у досліджуваній сфері. Підсумовано, що для досягнення більш ефективної протидії корупції в Україні необхідно впроваджувати низку реформ, спрямованих на зміцнення координації між антикорупційними органами, забезпечення їхньої незалежності, підвищення прозорості та довіри громадськості. **Цінність дослідження** полягає в обґрунтуванні рекомендацій для вдосконалення державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні, спрямованих на зміцнення інституційної бази, підвищення ефективності та прозорості у сфері боротьби з корупцією, а також на створення умов для довготривалого зменшення рівня корупції в Україні.

Ключові слова: інституційне забезпечення, державна політика, запобігання та протидія корупції, держава, законодавство.

Serhii Moseichuk

Postgraduate Student at the Department of Public Administration,
Institute of Administration, Public Administration and Professional Development
Lviv Polytechnic National University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-0238-5410>
E-mail: tezka25@gmail.com

INSTITUTIONAL ENSURING STATE POLICY IN THE FIELD OF PREVENTION AND ANTI-CORRUPTION IN UKRAINE

Abstract. Purpose. The purpose of the study is to study the institutional support of state policy in the field of prevention and countering corruption in Ukraine, as well as to analyze the effectiveness of the functioning of relevant bodies and mechanisms based on modern experience. **Research methods.** In the process of researching the institutional support of state policy in the field of prevention and combating corruption in Ukraine, the following scientific methods were used: analysis of normative legal acts (applied to study the legal framework regulating the activities of anti-corruption bodies); comparative method (used to compare the activities of individual institutions and compare their tasks and powers); system analysis (applied for a comprehensive study of the peculiarities of the implementation of anti-corruption policy as a single system and the interaction of institutions in it). The use of these methods made it possible to carry out a comprehensive analysis of the institutional base of the state anti-corruption policy and formulate practical recommendations for its improvement. **Finding.** Institutional support for the formation of an effective state policy in the field of prevention and counteraction of corruption is a key area of organizational and legal support for anti-corruption activities and contributes to the formation of a European model of public administration in Ukraine. The article examines the functions and features of the activities of state bodies responsible for fighting corruption offenses and implementing anti-corruption policy. Unresolved issues regarding the functioning of these bodies have been identified and proposals for improving the situation in the researched area have been presented. It was concluded that in order to achieve more effective anti-corruption in Ukraine, it is necessary to implement a number of reforms aimed at strengthening coordination between anti-corruption bodies, ensuring their independence, increasing public trust. **Value.** The originality of the research lies in the substantiation of recommendations for improving state policy in the field of preventing and combating corruption in Ukraine, aimed at strengthening the institutional base, increasing efficiency and transparency in the field of fighting corruption, as well as creating conditions for a long-term reduction in the level of corruption in Ukraine.

Keywords: institutional provision, state policy, prevention and counteraction of corruption, state, legislation.

Вступ. Корупція є однією з найгостріших проблем для України, яка підриває основи державності, перешкоджає розвитку економіки та соціальних інститутів, а також знижує рівень довіри громадян до державних органів. Присутність корупційних зловживань зводить нанівець усі позитивні досягнення політичного, економічного та соціального життя країни, характеризує державу як небажаного партнера на міжнародній арені та нівелює її розвиток в цілому.

Ефективна боротьба з корупцією є ключовою умовою для інтеграції України до європейського простору та забезпечення сталого розвитку країни. У цьому контексті важливим є дослідження інституційного забезпечення державної політики у сфері запобігання та протидії корупції, що дозволяє проаналізувати поточні механізми та визначити шляхи їх вдосконалення.

Літературний огляд. Корупційна проблематика є предметом дослідження багатьох науковців. Так, варто згадати таких дослідників як Альмужна А. [1], Батиргареева В. [2], Войтик О. [4], Кустова Т. [3], Ліпенцев А. [4], Мазій Н. [4], Паутов В. [5] та інші. Проте у напрямі протидії корупційним зловживанням важливим є акцент на інституційному забезпеченні державної політики, здатної ефективно боротися з цим явищем. Недостатнє вивчення цього питання потребує глибоких наукових досліджень у даному напрямку.

Методологія. Метою дослідження є вивчення інституційного забезпечення державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні, а також аналіз ефективності функціонування відповідних органів та механізмів на основі сучасного досвіду.

Відповідно до цієї мети сформульовано такі завдання: дослідити діяльність основних інституцій, відповідальних за боротьбу з корупцією; визначити основні проблеми та виклики у системі інституційного забезпечення антикорупційної політики; сформулювати рекомендації щодо вдосконалення державної політики у сфері запобігання та протидії корупції.

У процесі дослідження інституційного забезпечення державної політики у сфері запобігання та протидії

корупції в Україні були використані такі наукові методи: аналіз нормативно-правових актів (застосовувався для вивчення правової бази, що регулює діяльність антикорупційних органів); порівняльний метод (використовувався для зіставлення діяльності окремих інституцій та порівняння їх завдань і повноважень); системний аналіз (застосовувався для комплексного вивчення особливостей реалізації антикорупційної політики як єдиної системи і взаємодії інституцій в ній). Використання цих методів дозволило здійснити комплексний аналіз інституційної бази державної антикорупційної політики та сформулювати практичні рекомендації щодо її вдосконалення.

Основна частина. Інституційне забезпечення формування дієвої державної політики у сфері запобігання та протидії корупції є ключовим напрямом організації правового забезпечення антикорупційної діяльності та сприяє формуванню європейської моделі публічного управління в Україні. Варто зазначити, що в Україні функціонує чимало державних органів, відповідальних за боротьбу з корупційними правопорушеннями та впровадження антикорупційної політики. Зокрема, до таких органів належать:

1. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) – координує заходи із запобігання корупції, контролює фінансові декларації посадовців та конфлікт інтересів.

2. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) – основний орган, що займається розслідуванням корупційних злочинів серед високопосадовців.

3. Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) – забезпечує процесуальне керівництво розслідуваннями, що здійснюються НАБУ, та представляє обвинувачення в суді.

4. Вищий антикорупційний суд України (ВАКС) – спеціалізований суд, який розглядає справи, пов'язані з корупційними злочинами.

Ці органи відіграють ключову роль у системі протидії корупції та формуванні прозорої державної політики. Суб'єкти протидії корупції можна розподілити таким чином, як це зображено на рис. 1.

Рис. 1. Суб'єкти державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні

Джерело: власні узагальнення

Розглянемо докладніше функції та особливості діяльності органів влади, призначених для запобігання і протидії корупції, зокрема Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК). НАЗК є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, створеним у 2015 році відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції» [6].

Заснування НАЗК було відповіддю на необхідність формування інституції, яка б відповідала за реалізацію державної антикорупційної політики, а також стало однією з ключових умов для отримання Україною безвізового режиму з ЄС. У рамках своєї діяльності НАЗК, виявивши порушення антикорупційного законодавства, зобов'язане вжити відповідних заходів та передати матеріали до Національного антикорупційного бюро України (НАБУ). Специфічною особливістю діяльності НАБУ є розслідування корупційних правопорушень, скоєних високопосадовцями, такими як керівники органів влади та місцевого самоврядування, прокурори, судді, народні депутати, міністри та навіть колишні президенти. НАБУ діє на підставі Закону України «Про Національне антикорупційне бюро» [7], який передбачає обов'язок державних органів та органів місцевого самоврядування розглядати пропозиції і рекомендації НАБУ щодо усунення причин та умов, які сприяють вчиненню корупційних злочинів.

У структурі Офісу Генерального прокурора функціонує Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), яка є самостійним підрозділом, відповідальним за нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукових заходів і досудового розслідування кримінальних правопорушень, що здійснюються НАБУ. Важливо зазначити, що САП не є окремим органом у системі антикорупційних інституцій України, але має особливий статус та виконує ключові функції в боротьбі з корупцією. Основні обов'язки САП включають підтримання державного обвинувачення в суді та представництво інтересів громадян і держави в справах, пов'язаних з корупційними правопорушеннями або злочинами, пов'язаними з корупцією [8].

Варто також згадати про Національну раду з питань антикорупційної політики, створену в 2014 році при Адміністрації Президента України, яка є частиною системи антикорупційних органів. Цей орган має консультативно-дорадчий характер і не виконує право-

охоронних функцій. Основні завдання Ради полягають у підготовці та поданні Президентові України пропозицій щодо визначення, оновлення та вдосконалення антикорупційної стратегії, а також у покращенні координації та взаємодії між суб'єктами, що здійснюють антикорупційні заходи. Крім того, Національна рада займається системним аналізом корупційної ситуації в країні та розробкою рекомендацій для ефективнішої боротьби з корупцією [9].

У вересні 2019 року, відповідно до Закону України «Про Вищий антикорупційний суд», в Україні було створено ще один спеціалізований орган для боротьби з корупцією — Вищий антикорупційний суд [25]. Його утворення стало однією з основних вимог Міжнародного валютного фонду для продовження співпраці з Україною. Основне завдання цього суду — розгляд справ високопосадовців, що вчинили корупційні злочини, розслідувані НАБУ та САП [10].

Отже, аналіз діяльності державних органів, відповідальних за антикорупційну політику, показує, що в Україні створено достатню інституційну базу для протидії корупції. Зазначимо, що в пострадянських країнах немає аналогів настільки розгалуженої системи, як в Україні, хоча діяльність цих органів часто викликає багато питань. Зокрема, мова про недостатню координацію між антикорупційними органами, що може призводити до дублювання функцій, затримок у процесах розслідувань та суперечностей у підходах; низьку ефективність у виявленні та притягненні до відповідальності корупціонерів; вплив політичних та олігархічних інтересів; відсутність довіри до антикорупційних інституцій серед громадян; фінансову та ресурсну недостатність; правову невизначеність і недостатню законодавчу базу; корупцію всередині антикорупційних органів; міжнародний тиск і зовнішню залежність; нерівномірний підхід до різних рівнів корупції; інформаційну закритість і проблеми з доступом до відкритих даних.

Ці проблеми дають підстави для формулювання рекомендацій для вдосконалення державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні (табл. 1).

Ці рекомендації спрямовані на зміцнення інституційної бази, підвищення ефективності та прозорості у сфері боротьби з корупцією, а також на створення умов для довготривалого зменшення рівня корупції в Україні.

Таблиця 1

**Рекомендації для вдосконалення державної політики
у сфері запобігання та протидії корупції в Україні**

Рекомендації	Їх опис
1	2
Покращення координації між антикорупційними органами	Створити ефективний механізм взаємодії між НАБУ, САП, АРМА, Вищим антикорупційним судом та іншими державними органами. Це дозволить уникнути дублювання функцій, покращить комунікацію та підвищить ефективність розслідувань
Посилення відповідальності за корупційні правопорушення	Забезпечити швидше розслідування справ та ухвалення рішень судів, щоб мінімізувати затягування процесів. Ввести суворіші покарання для корупціонерів, що сприятиме стримуванню та зменшенню кількості корупційних злочинів
Захист антикорупційних органів від політичного тиску	Розробити і впровадити заходи для забезпечення незалежності антикорупційних органів від політичних і фінансових інтересів. Це може включати додаткові юридичні гарантії та міжнародний нагляд за ключовими процесами
Підвищення прозорості діяльності антикорупційних інституцій	Впровадити механізми регулярної звітності та незалежного моніторингу роботи антикорупційних органів, зокрема з боку громадськості та незалежних експертів, щоб зміцнити довіру громадян до цих інституцій

Закінчення таблиці 1

1	2
Забезпечення належного фінансування та ресурсної бази	Підвищити фінансування антикорупційних органів і забезпечити їх необхідними ресурсами для проведення розслідувань, навчання персоналу та розвитку технічних можливостей
Удосконалення законодавчої бази	Оновити та гармонізувати законодавство для уникнення правових колізій, що ускладнюють боротьбу з корупцією. Важливо також адаптувати закони до сучасних викликів, таких як кіберзлочинність і корупція в цифровому середовищі
Підвищення прозорості доступу до даних	Забезпечити відкритий доступ до інформації про активи, які розшукує та управляє АРМА, а також до даних про розслідування та судові процеси. Це дозволить громадськості ефективніше контролювати антикорупційну діяльність
Посилення міжнародної співпраці	Продовжувати співпрацю з міжнародними організаціями, такими як МВФ, ЄС та ООН, для обміну найкращими практиками і підтримки реформ. Необхідно зміцнювати внутрішні механізми боротьби з корупцією для зменшення залежності від зовнішнього впливу
Розширення антикорупційної освіти та підвищення обізнаності громадян	Запровадити системні освітні програми щодо запобігання корупції, спрямовані на підвищення правової свідомості серед населення, зокрема серед державних службовців та молоді
Фокус на боротьбі з корупцією на місцевому рівні	Розробити окремі програми та ініціативи для боротьби з корупцією на місцевому рівні, оскільки дрібніші прояви корупції часто залишаються поза увагою, але суттєво впливають на життя громадян
Впровадження інноваційних технологій для виявлення та запобігання корупції	Використовувати нові технології, такі як штучний інтелект, блокчейн і аналітика великих даних для моніторингу діяльності державних органів, а також для виявлення корупційних ризиків на ранніх етапах

Джерело: власні узагальнення

Висновки. Аналіз інституційного забезпечення державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні свідчить про значний прогрес у створенні правових та організаційних механізмів для боротьби з цим явищем. Створення таких ключових інституцій, як НАБУ, САП, АРМА, Вищий антикорупційний суд, є важливим кроком до формування ефективної антикорупційної інфраструктури. Проте, незважаючи на досягнення, система залишається недосконалою та потребує подальшого вдосконалення.

Основними проблемами, з якими стикається антикорупційна політика, є недостатня координація між органами, політичний тиск, низька довіра громадськості та недостатнє фінансування. Крім того,

затримка в розгляді справ та проблеми з правовою базою знижують ефективність діяльності антикорупційних органів. Враховуючи ці виклики, для досягнення більш ефективної протидії корупції в Україні необхідно впроваджувати низку реформ, спрямованих на зміцнення координації між антикорупційними органами, забезпечення їхньої незалежності, підвищення прозорості та довіри громадськості. Також важливо забезпечити належне фінансування та ресурсну базу для реалізації всіх функцій цих органів. Відповідні заходи мають бути спрямовані на подальшу інституційну стабілізацію та впровадження сучасних технологій для моніторингу та запобігання корупційним ризикам.

Список використаних джерел:

1. Альмужна А.С. Корупція як негативний фактор в діяльності правоохоронних органів. *Українське суспільство в умовах воєнного стану: сучасні виклики та напрямки розвитку*: матеріали Всеукр. наук. конф. молодих вчених (м. Одеса, 6 червня 2022 р.) / за ред. М. Р. Аракеяна, К. І. Спасової. Одеса : Фенікс, 2022. С. 142–144.
2. Батиргарєва В.С. Щодо правових, інституційних та наукових складових протидії корупції в Україні. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2020. Випуск 40. С. 23–32.
3. Кустова Т. Формування й реалізація антикорупційної політики в системі державної служби України: сучасний стан та шляхи вдосконалення. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. Вип. 3(42). С. 137–143.
4. Ліпенцев А., Войтик О., Мазій Н. Протидія корупції в митних органах у контексті забезпечення ефективності публічного управління. *Ефективність державного управління*. 2021. № (66). С. 11–21. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.66.2021.233437>
5. Паутов В.О. Явище корупції та роль органів із протидії корупції. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 3 (22). С. 261–266.
6. Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції: постанова Кабінету Міністрів України від 18 березня 2015 р. № 118. Офіційний вісник України. 2015. № 24. Ст. 664.
7. Про Національне антикорупційне бюро: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 47. Ст. 2051.
8. Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора: затв. Наказом Генерального прокурора від 5 березня 2020 р. № 125. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0125905-20#Text>
9. Положення про Національну раду з питань антикорупційної політики: затв. Указом Президента України від 14 жовтня 2014 р. №808/2014. Офіційний вісник України. 2014. № 84. Ст. 2370.
10. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 7 червня 2018 р. № 2447-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 24. Ст. 212.

References:

1. Al'muzhna A. S. (June 6, 2022) Koruptsiya yak nehatyvnyy faktor v diyal'nosti pravookhoronnykh orhaniv [Corruption as a negative factor in the activity of law enforcement agencies]. *Ukrainian society in the conditions of martial law: modern challenges and directions of development: materials of Vseukr. of science conf. of young scientists / under the editorship M. R. Arakelyan, K. I. Spasova*. Odesa: Phoenix, pp. 142–144.
2. Batoryhareyeva V. S. (2020) Shchodo pravovykh, instytutsiynykh ta naukovykh skladovykh protydiy koruptsiyi v Ukraini [Regarding the legal, institutional and scientific components of combating corruption in Ukraine]. *Pytannya borot'by zi zlochynnistyu – The issue of fighting crime*, is 40, pp. 23–32.
3. Kustova T. (2019) Formuvannya y realizatsiya antykoruptsiynoyi polityky v systemi derzhavnoyi sluzhby Ukrainy: suchasnyy stan ta shlyakhy vdoskonalennya [Formation and implementation of anti-corruption policy in the civil service system of Ukraine: current state and ways of improvement]. *Derzhavne upravlinnya ta mistseve samovryaduvannya – State administration and local self-government*, is. 3(42), pp. 137–143.
4. Lipentsev A., Voytyk O., Mazyi N. (2021) Protydiya koruptsiyi v mytnykh orhanakh u konteksti zabezpechennya efektyvnosti publichnoho upravlinnya [Anti-corruption in customs authorities in the context of ensuring the efficiency of public administration]. *Efektyvnist' derzhavnoho upravlinnya – Effectiveness of public administration*, no. (66), pp. 11–21. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.66.2021.233437>
5. Pautov V. O. (2019) Yavyshe koruptsiyi ta rol' orhaniv iz protydiy koruptsiyi [The phenomenon of corruption and the role of anti-corruption bodies]. *Publichne upravlinnya ta mytne administruvannya – Public administration and customs administration*, no. 3 (22), pp. 261–266.
6. Pro utvorennya Natsional'noho ahentstva z pytan' zapobihannya koruptsiyi [On the formation of the National Agency for the Prevention of Corruption]: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 18, 2015 No. 118. Official Gazette of Ukraine. 2015. No. 24. Art. 664.
7. Pro Natsional'ne antykoruptsiyne byuro [About the National Anti-Corruption Bureau]: Law of Ukraine dated October 14, 2014 No. 1698-VII. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2014. No. 47. Art. 2051.
8. Polozhennya pro Spetsializovanu antykoruptsiynu prokuraturu Ofisu Heneral'noho prokurora [Regulations on the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office of the Office of the Prosecutor General]: approved. By order of the Prosecutor General of March 5, 2020. No. 125. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0125905-20#Text>
9. Polozhennya pro Natsional'nu radu z pytan' antykoruptsiynoyi polityky [Regulations on the National Council on Anti-corruption Policy]: zatv. Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 14 zhovtnya 2014 r. №808/2014. Ofitsiynny visnyk Ukrainy. 2014. No. 84. Art. 2370.
10. Pro Vyschchy antykoruptsiynny sud [About the High Anti-Corruption Court]: Law of Ukraine dated June 7, 2018 №2447-VIII. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2018. No. 24. Art. 212.

Стаття надійшла до редакції 04.10.2024